2015-47-RE

CAUSA 2015-47-RE
(Carmona Fontellas c/ Principat d'Andorra)

Número de registre 517-2015. Recurs d'empara

Sentència del 9 de maig del 2016

BOPA núm. 32, del 25 de maig del 2016

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 4 de desembre del 2015, per la representació processal del Sr. Ismael Carmona Fontellas, mitjançant el qual interposa un recurs d'empara contra l'aute del 16 d'abril del 2015, dictat per la Secció d'Instrucció 1 de la Batllia i contra els autes del 8 d'octubre del 2015 i del 12 de novembre del mateix any, dictats pel Tribunal de Corts, per una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció, reconegut a l'article 10 de la Constitució, en diversos dels seus vessants, i, atès que demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets constitucionals vulnerats, que anul·li les resolucions impugnades i que ordeni a la jurisdicció ordinària "*practicar totes les diligències que siguin necessàries per a esclarir la veritat material i real dels fets denunciats*";

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41, 88 i 98 c);

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítol sisè;

Vist l'informe del Ministeri Fiscal del 8 de gener del 2016;

Vist l'aute del Tribunal Constitucional del 15 de març del 2016, que va admetre a tràmit, sense efectes suspensius, el recurs d'empara 2015-47-RE;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat, el 4 d'abril del 2016, per la representació processal del recurrent;

Vistes les conclusions formulades, dintre de termini, per la part recurrent i pel Ministeri Fiscal;

Escoltat l'informe de la magistrada ponent, Sra. Laurence Burgorgue-Larsen;

Antecedents

Primer

Arran d'un atropellament amb un toro elèctric ocorregut en el seu lloc de treball i com a conseqüència del qual se li va haver d'amputar parcialment una cama, el Sr. Ismael Carmona Fontellas va efectuar una denúncia davant el Servei de Policia, i la Batllia va incoar unes diligències prèvies per unes presumptes lesions per imprudència professional contra la Sra. Carla Sofia Lopes de Oliveira, conductora del toro en el moment dels fets, contra el Sr. Joan Josep San Nicolas Garcia, director de l'empresa, i, subsidiàriament, contra l'empresa E. Leclerc-Hiper Andorra.

Segon

El 16 d'abril del 2015, la Secció d'Instrucció 1 de la Batllia va dictar un aute en què concloïa que la conducta imprudent de la víctima havia estat la causa directa i eficient de l'accident i per aquest motiu acordava l'arxiu d'aquestes diligències prèvies.

Tercer

La representació processal del Sr. Ismael Carmona Fontellas va formular querella criminal, podent d'aquesta forma ser part processal i presentar un recurs d'apel·lació contra aquesta decisió de la Batllia, i el 8 d'octubre del 2015, el Tribunal de Corts va dictar un aute mitjançant el qual desestimava aquest recurs i confirmava íntegrament la decisió d'arxiu dictada per la Batllia.

Quart

La representació processal del Sr. Ismael Carmona Fontellas va formular, aleshores, un incident de nul·litat d'actuacions per considerar que l'aute del Tribunal de Corts vulnerava el seu dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret, perquè la seva motivació fàctica era insuficient i errònia, la seva motivació jurídica era igualment errònia i per incongruència omissiva; així mateix, adduïa que s'havien vulnerat els seus drets a un procés degut, a la defensa i a un tribunal imparcial predeterminat per la llei i al recurs.

Cinquè

El 12 de novembre del 2015, el Tribunal de Corts va dictar un aute mitjançant el qual desestimava aquest incident de nul·litat d'actuacions.

Sisè

El 4 de desembre del 2015, la representació processal del Sr. Ismael Carmona Fontellas va interposar un recurs d'empara contra l'aute del 16 d'abril del 2015, dictat per la Secció d'Instrucció 1

de la Batllia i contra els autes del 8 d'octubre del 2015 i del 12 de novembre del mateix any, dictats pel Tribunal de Corts, per una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció, reconegut a l'article 10 de la Constitució, en diversos dels seus vessants, concretament, els drets a obtenir una decisió fonamentada en Dret, a un procés degut, a la defensa, a un tribunal imparcial predeterminat per la llei i al recurs.

Pel que fa a la vulneració del dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret, la part recurrent manifesta que s'hauria produït per tres motius: una errònia i manca de motivació fàctica i una errònia motivació jurídica, tant per part de la batlle com per part del Tribunal de Corts que havia confirmat les seves decisions; i una incongruència omissiva del Tribunal de Corts en el moment de resoldre el recurs d'apel·lació contra l'aute d'arxiu.

Desglossant aquests tres motius, pel que fa als fets, la part recurrent considera que la jurisdicció ordinària ha pres com a certes unes circumstàncies que no concorden amb altres diligències que consten en els autes: sobre el fet que en el moment de l'accident no calia una autorització per conduir el toro i sobre l'estat en què es trobava el magatzem i la manca de mesures de protecció i de seguretat dels treballadors. L'existència de contradiccions en els autes hauria d'incentivar la instrucció en lloc de desembocar en l'arxiu de la causa; sobre la motivació jurídica, al·lega que la jurisdicció ordinària va considerar que la imprudència comesa per la conductora del toro havia d'entendre's com a lleu, ja que existeix culpa de la víctima mateixa, cosa que derivaria en una contravenció penal de lesions per imprudència, però que ja hauria prescrit. La part recurrent manifesta que això deriva en una modificació de la responsabilitat penal de la conductora, però no en un canvi en la qualificació dels fets i destaca que tant la tipicitat, la culpabilitat o la qualificació del fet, l'abast de la culpa de la víctima, així com el tema de la prescripció han de ser discutits en judici i resolts mitjançant una sentència; sobre la incongruència omissiva del Tribunal de Corts, aquesta part manifesta que una sèrie d'al·legacions no han estat tingudes en compte, com són les coaccions patides pel recurrent per part de l'empresa, coaccions que segurament també han patit els treballadors que han hagut de declarar davant el Servei de Policia; l'estat deplorable en què es trobava el magatzem i la manca de mesures de protecció individual dels treballadors, l'encobriment de l'accident, el delicte de falsedat documental (en les declaracions a la CASS i en relació amb l'adquisició del material de protecció per als treballadors) i la inactivitat de la batlle en la instrucció.

Pel que fa a la vulneració del dret a un procés degut, la part recurrent addueix que la batlle instructora no ha respectat les disposicions del Codi de procediment penal pel que fa a la pràctica de diligències per aclarir els fets, s'ha limitat a rebre les actuacions del Servei de Policia, sense ni tan sols prendre declaració al recurrent. Per consegüent, la batlle ha decretat l'arxiu sense ni tan sols haver iniciat la instrucció.

Amb tot, el Tribunal de Corts considera que els fets s'emmarcarien dins d'una contravenció penal de lesions per imprudència que ja hauria prescrit. Aquesta part considera que es tracta d'un delicte menor que no hauria prescrit, però en qualsevol cas aquest no era l'estadi processal correcte per resoldre aquest punt, ja que com disposa l'article 124 del Codi de procediment penal, aquest punt ha de ser resolt per sentència.

Segons el parer de la part recurrent, la vulneració del dret a la defensa derivaria dels mateixos fets que s'acaben d'exposar en el punt anterior, ja que la manca d'esclariment dels fets suposa una privació a l'exercici real i efectiu dels drets del recurrent. En relació amb aquest punt afegeix, que si s'accepta que el Ministeri Fiscal, en instància d'apel·lació, aporti fets i arguments jurídics que no han estat debatuts en la primera instància, s'hauria d'haver almenys garantit al recurrent la possibilitat de manifestar-s'hi.

Pel que fa a la vulneració del dret a un tribunal imparcial predeterminat per la llei, la part recurrent considera que el magistrat del Tribunal de Corts, actuant com a jutge d'apel·lació de l'arxiu, no és competent per resoldre la qüestió de la prescripció, ja que aquesta correspon al tribunal jutjador un cop acabada la instrucció.

I, pel que fa a la vulneració del dret al recurs, manifesta que deriva tant de la manca de motivació al·legada anteriorment de la decisió d'arxivar la causa, com de les argumentacions no debatudes introduïdes pel Ministeri Fiscal en apel·lació, sense que aquesta part hagi pogut debatre-les.

Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets constitucionals vulnerats, que anul·li les resolucions impugnades i que ordeni a la jurisdicció ordinària "*practicar totes les diligències que siguin necessàries per a esclarir la veritat material i real dels fets denunciats.*"

Setè

El 8 de gener del 2016, el Ministeri Fiscal va presentar un informe en què sol·licita la inadmissió a tràmit d'aquest recurs d'empara per la manca manifesta de contingut constitucional de les seves pretensions, d'acord amb allò que disposa l'article 37.2 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional.

El Ministeri Fiscal considera que les resolucions impugnades han estat motivades de manera suficient i que en qualsevol cas no han estat dictades de forma arbitrària; segons el seu parer, fan una anàlisi extensiva dels elements tant de fet, descartant implícitament les al·legacions formulades en relació amb la manipulació dels testimonis i de l'encobriment de l'accident i arribant a la conclusió de l'arxiu per les declaracions del recurrent i de l'altra persona implicada en l'accident, com de dret, explicitant els motius pels quals es considera que els fets són constitutius d'una contravenció penal, avui prescrita, i no d'un delicte penal.

El Ministeri Fiscal reprèn els fets i nega que hi hagi cap error. Pel que fa a l'error en la motivació jurídica, considera que la qualificació dels fets com a constitutius d'una contravenció penal correspon al tribunal d'instància i va ser efectuada tenint en compte les circumstàncies de la causa; un dels elements considerats va ser la culpa de la víctima mateixa que va donar les instruccions per tal que l'altra persona conduís el toro; i aquest element no és una simple circumstància atenuant de responsabilitat, sinó un element a tenir en compte en la tipicitat. De la qualificació se n'ha de derivar totes les conseqüències, com la prescripció, la qual en període de diligències prèvies dóna lloc a l'arxiu de la causa, d'acord amb l'article 42 del Codi de procediment penal que no exclou aquesta possibilitat. Si la prescripció queda clara des d'un principi no té cap sentit fer perdurar un procediment, cosa que seria susceptible de ser contrari a l'economia processal i al dret a un procés de durada raonable. Cal afegir que la disposició de l'article 124 del Codi esmentat, d'acord amb la qual la prescripció ha de ser resolta per sentència, només és aplicable al tribunal jutjador, ja que està inclòs en el títol tercer del Codi, i no a la fase d'instrucció.

Pel que fa a la incongruència omissiva, el Ministeri Fiscal no comparteix les al·legacions de la part recurrent, perquè el Tribunal de Corts només es podia pronunciar en relació amb els elements continguts en l'aute d'arxiu i amb les al·legacions de les parts, no sent el recurrent, en aquell moment, part, ja que no va formular la querella i no es va constituir part fins el 15 de juny del 2015.

Per tant, el Tribunal de Corts no es podia pronunciar sobre suposats delictes de coacció que no eren objecte d'aquesta causa, sense que n'existissin elements evidents; sobre l'estat del magatzem i de l'existència o no de mesures de seguretat, el Tribunal de Corts descarta explícitament la seva relació amb l'accident; sobre la inactivitat de la batlle instructora destaca que en tractar-se d'unes diligències prèvies atès la posada en coneixement d'un atestat policial, d'acord amb l'article 42 del Codi de procediment penal, no es pot dir que no s'hagi practicat cap diligència, ni que sigui necessària la pràctica d'altres diligències diferents per tal de decidir o no sobre un arxiu eventual de les actuacions. En el marc de l'incident de nul·litat d'actuacions la resolució conté una motivació per remissió, ja que els arguments de la part recurrent són una repetició.

Les preteses vulneracions dels drets a un procés degut i a un tribunal imparcial i predeterminat per la llei, derivades dels mateixos fets anteriorment exposats, tampoc poden ser acceptades per les mateixes raons adduïdes.

Sobre les argumentacions noves introduïdes per aquest Ministeri Fiscal en fase d'apel·lació, cal precisar que venen directament lligades a la imputació efectuada per la part querellant en el seu recurs d'apel·lació mateix i que no s'havien pogut efectuar abans perquè no era part en el procediment. El recurrent pretenia la responsabilitat penal per part de la conductora del toro com a causa de revocació de l'aute d'arxiu. El Ministeri Fiscal simplement va contestar que si bé aquesta responsabilitat penal existia, només es podria imputar una contravenció penal que estaria prescrita, argument rebut pel Tribunal de Corts en la seva resolució. En qualsevol cas, aquesta situació no ha provocat indefensió del recurrent per manca de contradictori, ni cap vulneració del seu dret a un recurs efectiu.

Vuitè

El 15 de març del 2016, el Tribunal Constitucional va admetre a tràmit aquesta causa, sense efectes suspensius, i la va trametre a la part recurrent per tal que presentés les al·legacions que estimés pertinents.

Novè

El 4 d'abril del 2016, la representació processal del recurrent va presentar un escrit d'al·legacions en què s'oposa a l'informe del Ministeri Fiscal i en què reitera les seves al·legacions i pretensions manifestades en l'escrit de recurs d'empara.

Desè

El 18 d'abril del 2016, el Ministeri Fiscal, i, el 20 d'abril del mateix any, la representació processal de la part recurrent van presentar els seus escrits de conclusions en què reprodueixen les al·legacions i els arguments continguts en els seus escrits anteriors.

Fonaments jurídics

Primer

L'origen d'aquest recurs d'empara deriva de l'arxiu de les diligències prèvies d'aquesta causa decretat per la Batllia i confirmat posteriorment pel Tribunal de Corts. Es tracta de saber si aquesta decisió, que impedeix al recurrent fer valer els seus drets davant els òrgans judicials penals, és a dir, que impedeix accedir a un procediment judicial –acció que cal recordar és el nucli fonamental del dret a la jurisdicció (veg. la sentència del 14 de juliol del 2009, recaiguda en la causa 2009-4-RE)– va ser adoptada sense respectar els drets del recurrent reconeguts a la Constitució.
Les al·legacions de vulneració adduïdes en aquesta causa estan totes fonamentades en diversos drets establerts a l'article 10.1 de la Constitució: el dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret, el dret a un procés degut, el dret a un tribunal imparcial predeterminat per la llei i el dret al recurs.
És important recordar en aquest moment que el cànon de constitucionalitat establert per aquest Tribunal és diferent a la vista dels drets específics invocats.

La nostra jurisprudència constant estableix que en el marc d'una al·legació de vulneració del dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret, el Tribunal Constitucional –que no és una tercera instància de jurisdicció– efectua un control *a minima*: "*només una argumentació jurídica que podria tenir conseqüències absurdes o arbitràries pot engendrar l'admissibilitat d'un recurs d'empara*" (veg. l'aute del 7 d'abril del 2016, recaigut en la causa 2016-3-RE).

Per contra, pel que fa als altres drets reconeguts a l'article 10 esmentat (i, d'una manera general, pel que fa als altres drets previstos al capítol III de la Constitució), el cànon de constitucionalitat d'aquest Tribunal és lleugerament diferent en la mesura en què el seu control és una mica més estès: es tracta d'examinar la integralitat de les diferents fases del procés dut a terme davant les jurisdiccions ordinàries per tal de valorar si el recurrent es va trobar en indefensió (veg. la sentència del 13 de gener del 2014, recaiguda en la causa 2013-29-RE, la sentència del 3 de febrer del 2014, recaiguda en la causa 2013-38-RE, i, la sentència de l'11 de gener del 2016, recaiguda en la causa 2015-28 i 29-RE**)**.

Segon

Arxivar una causa és una decisió que implica conseqüències feixugues pels justiciables, que troben, d'aquesta manera, tancat l'accés a la justícia. En aquest cas el jutge ha de tenir en consideració, de manera imperativa, la integralitat dels elements duts a la seva disposició per decidir, amb coneixement de causa, no donar una continuació judicial: es tracta de no privar un justiciable, arbitràriament, del seu accés a la justícia. Es tracta d'aclarir com van succeir els fets i en quines circumstàncies.

No cal destacar únicament l'actitud del recurrent en l'origen de l'accident, el qual va tenir com a conseqüència l'amputació parcial d'una cama. Altrament dit, pel fet de subratllar un sol element (l'actitud del recurrent) i de descartar altres elements, nogensmenys importants per a l'esclariment dels fets i de les responsabilitats (concretament l'actitud dels responsables de l'empresa consecutivament a l'accident), els tribunals andorrans no han ponderat de manera suficient, com exigeix el dret constitucional a un procés degut, la integralitat dels elements duts al seu coneixement. En particular, és problemàtic que la responsabilitat civil de l'empresa –aspecte plantejat a títol subsidiari pel recurrent– no hagi estat en cap moment analitzada pels tribunals. Efectivament, escudant-se darrera l'informe del Servei d'Inspecció de Treball (que és una instància administrativa, els plantejaments de la qual es poden impugnar) i negant-se a aclarir, per la via judicial, qüestions

rellevants per a l'establiment de les responsabilitats, aquest Tribunal Constitucional considera que les resolucions impugnades han privat el recurrent dels seus drets a accedir a la justícia i a un procés degut.

No es tracta tant d'un vici constitucional de falta de motivació fonamentada en Dret com de la privació del seu accés efectiu a un procés degut.

Tercer

Pel que fa a les altres tres al·legacions de vulneració adduïdes pel recurrent –les vulneracions dels drets a un procés degut, al recurs i a un tribunal imparcial predeterminat per la llei– cal valorar si el recurrent es va trobar en una situació d'indefensió en el marc de les diferents etapes de l'arxiu de la seva causa.

En un cas d'accident de treball greu en què la responsabilitat de diversos protagonistes entra en joc –treballadors de l'empresa (el recurrent i la conductora del toro) i la direcció de l'empresa– és si més no inconcebible que la Batllia no hagi considerat necessari, mitjançant audiència, escoltar la versió i els arguments del recurrent. Altrament dit, no hi ha hagut un inici d'instrucció en què el recurrent hagi pogut presentar, davant una autoritat judicial imparcial, el desenvolupament precís dels fets i la seva versió sobre les responsabilitats de cada un. El dret a la defensa no va estar suficientment tingut en compte en la mesura en què la investigació preliminar hagués hagut de desembocar en l'obertura d'una instrucció en deguda forma. El recurrent tampoc va poder presentar els arguments que considerava pertinents per a la qualificació jurídica dels fets; ara bé, aquest element és tant més important que té conseqüències sobre la qüestió de la prescripció d'aquests mateixos fets. Elements que permeten afirmar que el dret a un procés degut no ha estat, en aquest cas, respectat.

Pel que fa a la impossibilitat de contestar els arguments aportats pel Ministeri Fiscal en apel·lació, apareix que de l'examen de les actuacions i en concret de l'aute impugnat del Tribunal de Corts, els arguments del recurrent sobre l'estat del magatzem i, de manera més general, sobre les condicions de treball en l'empresa, van ser mencionats en l'aute del 8 d'octubre del 2015, tot i que, *in fine*, van ser descartats per no ser pertinents (i això segons el parer d'aquest Tribunal Constitucional en detriment d'una motivació suficient), no es pot al·legar, per tant, que els arguments de la part recurrent no van ser tinguts en compte en el marc del procediment.

Finalment, pel que fa a la vulneració del dret a un tribunal imparcial predeterminat per la llei, aquest Tribunal constata una oposició important entre el parer del recurrent i el del Ministeri Fiscal sobre la qüestió de saber si la prescripció ha de ser pronunciada o no mitjançant sentència. Sigui com sigui, a banda de ser una qüestió de legalitat ordinària, el recurrent no ha demostrat de manera concreta de quina manera el dret a un tribunal imparcial predeterminat per la llei, tal com està entès per la Constitució i per la jurisprudència constitucional, hauria estat vulnerat. (Sobre el tribunal predeterminat per la llei, veg. la sentència de l'11 de gener del 2016, recaiguda en la causa 2015-28 i 29-RE en què s'estableixen les condicions de creació i de funcionament del tribunal predeterminat per la llei, i la sentència del 5 de novembre del 2012, recaiguda en la causa 2012-6-RE en què es precisen els supòsits d'aquesta vulneració; pel que fa a la determinació de la imparcialitat d'un tribunal en el sentit de l'article 10.1 de la Constitució, veg. la sentència del 14 de juliol del 2015, recaiguda en la causa 2015-10-RE o la sentència del 4 de juny del 2012, recaiguda en la causa 2012-1-RE, mitjançant les quals s'expliciten els tipus d'imparcialitat i les seves conseqüències, sobretot en relació amb la importància de les aparences).

Per tant, aquesta al·legació de vulneració ha de ser desestimada.

DECISIÓ:

En atenció a tot allò que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

HA DECIDIT:

Primer

Estimar aquest recurs d'empara pel que fa a la vulneració del dret a un procés degut, reconegut a l'article 10 de la Constitució, i atorgar, per consegüent, l'empara al Sr. Ismael Carmona Fontellas en relació amb aquest punt.

Segon

Anul·lar l'aute del 16 d'abril del 2015, dictat per la Secció d'Instrucció 1 de la Batllia, els autes del 8 d'octubre del 2015 i del 12 de novembre del mateix any, dictats pel Tribunal de Corts, i, deixar sense efecte l'arxiu de les actuacions.

Tercer

Retrotreure les actuacions davant la Batllia al moment immediatament anterior de dictar l'arxiu de la causa, per tal que es practiquin totes les diligències que siguin necessàries per esclarir la veritat material i real dels fets denunciats.

Quart

Desestimar la resta de pretensions de la part recurrent.

Cinquè

Publicar aquesta sentència, d'acord amb allò que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al Butlletí Oficial del Principat d'Andorra.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a la representació processal del Sr. Ismael Carmona Fontellas, al president de la Batllia, al president del Tribunal de Corts i al Ministeri Fiscal ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 9 de maig del 2016.

Laurence Burgorgue-Larsen
Presidenta

Isidre Molas Batllori
Vicepresident

Juan A. Ortega Díaz-Ambrona
Magistrat